

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้การศึกษามีข้อมูลพื้นฐาน ทฤษฎี หลักปฏิบัติ หลักวิชา เพื่อสนับสนุนการวิจัยและอภิปรายผลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดและหลักการบริหาร โรงเรียน
 - 1.1 ความหมายของการบริหาร
 - 1.2 ความหมายของการบริหาร โรงเรียน
 - 1.3 กระบวนการบริหาร
 - 1.4 ขอบข่ายการบริหาร โรงเรียน
2. แนวคิดและหลักการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.1 ความหมายและของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.2 ขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.3 หลักการวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.4 วัตถุประสงค์ของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.5 การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.6 บทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
3. การจัดการศึกษาใน โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
4. ผู้บริหารโรงเรียนตามเกณฑ์ของสำนักงานข้าราชการครู กระทรวงศึกษาธิการ
 - 4.1 ผู้บริหาร โรงเรียนเกณฑ์โรงเรียนปกติ
 - 4.2 ผู้บริหาร โรงเรียนเกณฑ์ยุ่งยากลำบากในการจัดการศึกษา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยในต่างประเทศ
6. สรุปหลักการและแนวคิดที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดและหลักการบริหารโรงเรียน

1.1 ความหมายของการบริหาร

คำว่า “การบริหาร” มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

นิพนธ์ กิมวงศ์ (2526 : 3) กล่าวว่าไว้ว่า การบริหารคือ การร่วมมือกันทำงานตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกันและจะต้องมีคนเป็นหัวหน้า

กวิล เกื้อกูลวงศ์ (2530 : 16) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ดังนี้

1. การบริหารเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่ง
2. เป็นกระบวนการทางสังคม
3. เป็นการตัดสินใจสั่งการ
4. เป็นการปฏิบัติของกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
5. เป็นการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

สมยศ นาวิกโร (2538 : 18) ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า หมายถึง กระบวนการวางแผน การจัดการ การสั่งการ การควบคุมกำลัง ความพยายามของสมาชิกองค์การและการใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จของเป้าหมายขององค์การที่กำหนด

ธงชัย สันติวงษ์ (2533 : 26) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้นำกลุ่มซึ่งจะต้องจัดการให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวคนและวัตถุ สามารถประสานเข้าด้วยกันเพื่อร่วมกันทำงานเป็นองค์การที่มีประสิทธิภาพได้ และขณะเดียวกันก็ต้องจัดการทำองค์การให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด

สมศักดิ์ คลประสิทธิ์ (2539 : 18) สรุปว่าการบริหาร หมายถึง กิจกรรมหรือกระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคลากร การอำนวยความสะดวก และการควบคุมการใช้ทรัพยากรผ่านบุคคลอื่น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2540 : 39) สรุปว่า การบริหาร หมายถึง

1. การทำงานร่วมกัน
2. การช่วยให้ตระหนักในเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการศึกษา
3. การให้บริการแก่สังคม
4. การเข้ามาเกี่ยวข้องกับมนุษย์ เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชน และให้เกิดความร่วมมือระหว่างบุคคลเหล่านี้

5. การใช้ทรัพยากรให้ได้ประโยชน์มากที่สุดสำหรับการศึกษา และวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาโดยผ่านทางวิธีการของการจัดองค์การ การสั่งการ และการปรับปรุงการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษา

ไฮแมน และสก็อต (Haiman & William Scott, 1974 : 6) กล่าวว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคม และเทคนิคในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ใช้อิทธิพลจากบุคคลในการทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย

จุง (Chung, 1978:10) ให้คำหมายไว้ว่า การบริหารเป็นกระบวนการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุมกิจกรรมขององค์การให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

บาร์ทอล และมาร์ติน (Bartol & Martin, 1991 : 6) ได้ให้ความหมายการบริหารไว้ว่าเป็นกระบวนการที่ทำให้เป้าหมายขององค์การประสบผลสำเร็จโดยการวางแผน การจัดองค์การ การใช้ภาวะผู้นำ และการควบคุม

จากความหมายที่นักการศึกษา นักวิชาการให้ไว้ข้างต้นพอสรุปได้ว่า การบริหาร คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน โดยใช้ทรัพยากรการบริหารอย่างประหยัดที่สุด

1.2 ความหมายของการบริหารโรงเรียน

การบริหารโรงเรียน มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้

สมบุรณ์ บรรณาภพ (2521 : 8) ได้ให้ความหมายของการบริหารโรงเรียนไว้ว่า การบริหารโรงเรียนคือ การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบของโรงเรียน ซึ่งได้แก่ การบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกของสังคมให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2526 : 66) ได้ให้ความหมายของการบริหารโรงเรียนไว้ว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง การดำเนินการ การควบคุม และการจัดบริการต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน งานติดต่อสื่อสารงานที่เกี่ยวกับอาคารสถานที่ งานด้านการเงินงบประมาณต่าง ๆ เป็นต้น

หวน พินธุพันธ์ (2528 : 9) กล่าวว่าไว้ว่า การบริหารโรงเรียนคือ การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลเพื่อบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคมเพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

จากแนวคิดของนักศึกษาดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง การดำเนินงานโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในการที่จะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ คือ การสร้างสมาชิกที่ดีของสังคม ซึ่งต้องใช้ทรัพยากรและกระบวนการทางการบริหารที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.3 กระบวนการบริหาร

กระบวนการบริหารเป็นแนวทาง เทคนิค หรือวิธีการที่ผู้บริหารใช้ในการปฏิบัติการกิจให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย ผู้บริหารการศึกษาในทุกระดับที่ปฏิบัติงาน

จะต้องอยู่กับการใช้กระบวนการบริหารตลอดเวลา ซึ่งกระบวนการบริหารดังกล่าวมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

กูลิก และเออวิก (สมบุรณ์ อุปถัมภ์, 2532 : 65 ; อ้างอิงจาก Gulick and Urwick n.d. Papers on the Science of Administration. p. 107) ได้สรุปกระบวนการบริหารว่าประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 7 ประการ หรือเรียกย่อๆ ว่า “POSDCoRB Model” มีดังนี้

1. P = (Planning) หมายถึง การวางแผนอันเป็นการคาดการณ์ในอนาคต ซึ่งจะต้องคำนึงถึงนโยบาย (Policy) ทั้งนี้เพื่อให้การวางแผนงานที่กำหนดขึ้นมีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน การวางแผนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรู้ในทางวิชาการและวิจารณ์ วิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคตแล้วกำหนดวิธีการที่ถูกต้องอย่างมีเหตุผล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องและสมบูรณ์

2. O = Organizing หมายถึง การจัดส่วนราชการ หรือองค์การให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน เช่น การแบ่งงานเป็น กรม กอง แผนก โดยอาศัยปริมาณงาน และคุณภาพงาน

3. S = Staffing หมายถึง การจัดหาบุคคลและเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการจัดแบ่งหน่วยงานที่กำหนดไว้ หรือการจัดเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถมาปฏิบัติงานให้เหมาะสม รวมถึงการที่จะสร้างและธำรงไว้ซึ่งสัมพันธภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรด้วย

4. D = Directing หมายถึง การศึกษาวิธีการอันสมควร รวมทั้งการควบคุมและการนิเทศงาน ตลอดจนศิลปะในการบริหารงาน เช่น ภาวะผู้นำ มนุษยสัมพันธ์ การจูงใจ และการวินิจฉัยสั่งการ

5. Co = Co-ordinating หมายถึง การร่วมมือประสานงาน เพื่อการดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย รวมนั้น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะช่วยให้การประสานงานดีขึ้น เพื่อช่วยแก้ปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน

6. R = Reporting หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนรวมถึงการประชาสัมพันธ์ที่จะต้องแจ้งให้ประชาชนทราบด้วย

7. B = Budgeting หมายถึง การงบประมาณโดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณและการเงิน การวางแผน หรือโครงการในการใช้เงิน การบัญชี การควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงิน หรือการตรวจสอบบัญชีโดยรอบคอบและรัดกุม

เชิษฐ์ (กิตติมา ปรีดีศิลป, 2532 : 22 ; อ้างอิงจาก Scars. 1959. The Nature Administrative Process. p. 17-36.) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารว่ามี 5 ประการ คือ

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดองค์การ (Organizing)
3. การมอบหมายงานหรือวินิจฉัยสั่งการ (Directing)
4. การประสานงาน (Coordinating)
5. การควบคุม (Controlling)

แคมป์เบล (กิติมา ปรีดีศิลป. 2532 : 23 ; อ้างอิงจาก Campbell. 1971. *Introduction to Educational Administrative*. p. 189.) ได้เสนอกระบวนการบริหารไว้ 5 ขั้นตอน คือ

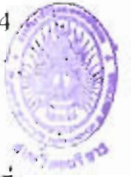
1. การตัดสินใจ (Decision - Making)
2. การวางแผนโครงการ (Programming)
3. การเสริมกำลังบำรุง (Stimulating)
4. การประสานงาน (Coordinating)
5. การประเมินผล (Appraising)

สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา (กิติมา ปรีดีศิลป. 2532 : 23 ; อ้างอิงจาก American Association of School Administration. 1955. *Staff Relations in School Administration*. p. 17.) ใช้ตัวย่อว่า AASA ได้เสนอกระบวนการบริหารการศึกษาไว้ 5 ประการ คือ

1. การวางแผน
2. การจัดการทรัพยากรบริหาร
3. การเสริมกำลังบำรุง
4. การประสานงาน
5. การประเมินผลงาน

วิโรจน์ สารรัตนะ (2542 : 3-155) ได้กล่าวไว้พอสรุปได้ว่า กระบวนการบริหารประกอบด้วย การดำเนินงาน 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดการ การนำ และการควบคุม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบที่จะให้มีการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การวางแผน (Planning) เป็นหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งนักวิชาการทั้งหลายกำหนดขึ้นจะเริ่มด้วยหน้าที่ทางการวางแผนเป็นอันดับแรก จึงแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการวางแผนเป็นอย่างดี โดยที่องค์ประกอบของกระบวนการวางแผนขององค์การหนึ่ง ๆ ประกอบด้วย การกิจ จุดหมายและแผน โดยภารกิจเป็นข้อความอย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายหรือเหตุผลพื้นฐานในการดำรงอยู่ขององค์การ และขอบข่ายเฉพาะขององค์การหรือทำให้

องค์การแตกต่างจากองค์การอื่น สำหรับจุดหมายหรือเป้าหมายแห่งอนาคตหรือผลลัพธ์สุดท้ายที่องค์การต้องการให้บรรลุผล ขณะเดียวกันแผน หมายถึง วิธีทางที่จะก่อให้เกิดการกระทำเพื่อให้บรรลุผลลัพธ์สุดท้ายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับองค์การ

การจัดองค์การ (Organizing) เป็นหน้าที่ทางการบริหารที่สืบเนื่องจากการวางแผน กล่าวคือ เมื่อองค์การจัดทำจุดหมายและแผนเชิงยุทธศาสตร์แล้ว ผู้บริหารควรต้องออกแบบโครงสร้างองค์การเพื่อให้การบริหารงานบรรลุจุดหมายแผนเชิงยุทธศาสตร์ขององค์การนั้น การออกแบบโครงสร้างองค์การเป็นกิจกรรมที่ควรได้รับการตรวจสอบอยู่เสมอ เนื่องจากปัจจัยที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้างองค์การเกิดขึ้นมากมาย

การนำ (Leading) เป็นสถานะที่ผู้นำใช้ความพยายามที่จะให้มีอิทธิพลต่อผู้อื่นเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดหมายขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การที่จะเป็นผู้นำที่มีศักยภาพดังกล่าวได้พึงทำความเข้าใจทฤษฎีการจูงใจ (Motivation) ภาวะผู้นำ (Leadership) การติดต่อสื่อสาร (Communication) และการบริหารกลุ่ม (Group) เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม

การควบคุม (Controlling) เป็นกระบวนการวางระเบียบกฎเกณฑ์ เพื่อให้การปฏิบัติงานขององค์การบรรลุผลตามจุดหมายที่กำหนดไว้ มุ่งให้เกิดความมั่นใจว่าสมาชิกในองค์การได้ประพฤติปฏิบัติไปในทิศทางที่จะทำให้อุบัติผลตามมาตรฐานการทำงานที่กำหนดไว้ เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งขององค์การ การเสริมสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของสมาชิกในองค์การ

ตะหาชิยะ (2541 : 56) ได้กล่าวถึงวงจรเดมมิง (Deming Cycle) หรือวงจร PDCA ซึ่งเป็นกระบวนการบริหารอย่างหนึ่งซึ่งเป็นขั้นตอนที่ทำให้งานเสร็จอย่างถูกต้องอย่างมีประสิทธิภาพและเชื่อถือวางใจได้ ซึ่งประกอบด้วย การเขียนแผนงาน (Plan) การนำแผนไปลงมือปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน (Check) และการปฏิบัติแก้ไขปัญหาใด ๆ ที่ทำให้งานไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้นั้น (Act) ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังนี้

1. จัดทำและวางแผน (Plan)

1.1 ทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนแล้วกำหนดหัวข้อควบคุม (Control Items) ซึ่งตามปกติ ได้แก่ Q - C - D - S - M - E (Quality Cost Delivery Safety Morale Environment)

1.2 กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุให้แก่หัวข้อควบคุมแต่ละข้อ

1.3 กำหนดวิธีการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

2. ปฏิบัติตามแผน (Do)

2.1 หากความรู้เกี่ยวกับวิธีดำเนินการนั้นด้วยการฝึกอบรมหรือศึกษาด้วยตนเอง

2.2 ดำเนินการตามวิธีที่กำหนด

2.3 เก็บรวบรวมบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องและผลลัพธ์ของหัวข้อควบคุม

3. การติดตามประเมินผล (Check)

3.1 ตรวจสอบว่าการปฏิบัติงานเป็นไปตามวิธีการทำงานตามมาตรฐานหรือไม่

3.2 ตรวจสอบว่าค่าที่วัดได้ (ของตัวแปรที่เกี่ยวข้อง) อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานหรือไม่

3.3 ตรวจสอบว่าค่า (ของหัวข้อควบคุม) ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่

4. กำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ไม่เป็นไปตามแผน (Act)

4.1 ถ้าการปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามวิธีการทำงานมาตรฐานก็หามาตรฐานการแก้ไข

4.2 ถ้าผลลัพธ์ที่ได้ไม่เป็นไปตามที่คาดหวังก็ค้นหาสาเหตุและแก้ไขที่ต้นตอ เพื่อมิให้เกิดปัญหาซ้ำขึ้นอีก

4.3 ปรับปรุงระบบการทำงานและเอกสารวิธีการทำงานมาตรฐาน

การหมุนวนคือ PDCA ต้องดำเนินอย่างมีวินัยให้ครบวงจร หมุนเวียนไปตลอดอย่างเกี่ยวเนื่องจึงจะเป็นส่วนสำคัญของการบริหารงานและการทำงานให้บรรลุและมีประสิทธิภาพได้ (วีรพงษ์ ลือประสิทธิ์สกุล. 2540 : 211-214)

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า นักวิชาการหลาย ๆ ท่าน ได้อธิบายความหมายของกระบวนการบริหารในลักษณะแนวคิด หลักการ วิธีการ องค์ประกอบ ซึ่งได้กล่าวไว้สอดคล้องกันคือ กระบวนการบริหาร หมายถึง การดำเนินงานในการบริหารโดยต้องมีการวางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไข โดยการดำเนินการต้องมีความต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า กระบวนการบริหารเป็นการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบในเรื่องต่อไปนี้

1. จัดทำและวางแผน (Plan)

2. ปฏิบัติตามแผน (Do)

3. การติดตามประเมินผล (Check)

4. กำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ไม่เป็นไปตามแผน (Act)

1.4 ขอบข่ายการบริหารโรงเรียน

ขอบข่ายการบริหารโรงเรียนได้มีนักวิชาการ นักบริหารและหน่วยงานต่าง ๆ ได้กล่าวไว้หลากหลายดังนี้

นิพนธ์ กีนาวงศ์ (2526 : 68) จำแนกงานบริหารโรงเรียนออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ งานบริหารวิชาการ งานบริหารบุคลากร งานบริหารธุรการ งานบริหารกิจการนักเรียน และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

พนัส หันนาสินทร์ (2529 : 68-69) ได้แบ่งงานโรงเรียนออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. งานด้านวิชาการ

- 1.1 งานด้านเกี่ยวกับครู
- 1.2 งานด้านเกี่ยวกับตัวนักเรียน
- 1.3 งานด้านโปรแกรมการเรียนการสอน
- 1.4 งานด้านการจัดหาเครื่องอุปกรณ์การสอนหรืออุปกรณ์เทคโนโลยีทางการศึกษา
- 1.5 งานด้านเกี่ยวกับบุคลากรการสอน

2. งานด้านธุรการ

- 2.1 งานด้านการเงิน
- 2.2 งานด้านการติดต่อกับองค์กรภายนอก
- 2.3 งานด้านอาคารสถานที่
- 2.4 งานด้านบริการต่าง ๆ
- 2.5 งานด้านการปกครอง และควบคุมบุคลากรที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอน

3. งานด้านกิจการนักเรียน

- 3.1 งานด้านควบคุม ดูแลความปลอดภัยและระเบียบวินัยของนักเรียน
- 3.2 งานด้านการแนะแนวและการจัดหาทุน
- 3.3 งานด้านการจัดกิจกรรมของนักเรียน
- 3.4 งานบริการอาหารกลางวัน
- 3.5 งานบริการด้านสุขภาพ
- 3.6 งานบริการด้านการรักษาความปลอดภัย

กิตติมา ประทีปติก (2532 : 41) ได้สรุปว่าขอบข่ายของการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารไว้

6 ประการ คือ

1. งานบริหารวิชาการ
2. งานบริหารบุคลากร
3. งานบริหารงานกิจการนักเรียน
4. งานบริหารอาคารสถานที่
5. งานบริหารธุรการและการเงิน

นิพนธ์ กิณางษ์ (2526 : 68) จำแนกงานบริหารโรงเรียนออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ งานบริหารวิชาการ งานบริหารบุคลากร งานบริหารธุรการ งานบริหารกิจการนักเรียน และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

พนัส หันนาคินทร์ (2529 : 68-69) ได้แบ่งงานโรงเรียนออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. งานด้านวิชาการ

- 1.1 งานด้านเกี่ยวกับครู
- 1.2 งานด้านเกี่ยวกับตัวนักเรียน
- 1.3 งานด้านโปรแกรมการเรียนการสอน
- 1.4 งานด้านการจัดหาเครื่องอุปกรณ์การสอนหรืออุปกรณ์เทคโนโลยีทางการศึกษา
- 1.5 งานด้านเกี่ยวกับบุคลากรการสอน

2. งานด้านธุรการ

- 2.1 งานด้านการเงิน
- 2.2 งานด้านการติดต่อกับองค์กรภายนอก
- 2.3 งานด้านอาคารสถานที่
- 2.4 งานด้านบริการต่าง ๆ
- 2.5 งานด้านการปกครอง และควบคุมบุคลากรที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอน

3. งานด้านกิจการนักเรียน

- 3.1 งานด้านควบคุม ดูแลความประพฤติและระเบียบวินัยของนักเรียน
- 3.2 งานด้านการแนะแนวและการจัดหาทุน
- 3.3 งานด้านการจัดกิจกรรมของนักเรียน
- 3.4 งานบริการอาหารกลางวัน
- 3.5 งานบริการด้านสุขภาพ
- 3.6 งานบริการด้านการรักษาความปลอดภัย

กิติมา ปรีดีดิลก (2532 : 41) ได้สรุปว่าขอบข่ายของการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารไว้ 6 ประการ คือ

1. งานบริหารวิชาการ
2. งานบริหารบุคลากร
3. งานบริหารงานกิจการนักเรียน
4. งานบริหารอาคารสถานที่
5. งานบริหารธุรการและการเงิน

6. งานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

อูทัย ธรรมเตโช (2531 : 75) ได้สรุปงานของผู้บริหารการศึกษาไว้ 5 ประการด้วยกันคือ

1. การบริหารวิชาการ
2. การบริหารบุคลากร
3. การบริหารธุรการ การเงิน การบัญชี พัสดุ และการบัญชี
4. การบริหารกิจการนักเรียน
5. การบริหารชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541ค : 218) ได้จัดงานบริหารของโรงเรียนออกเป็น 6 งาน ซึ่งมีขอบข่ายโดยสรุปดังนี้

1. งานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ เป็นการบริหารกิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพมากที่สุด

2. งานบุคลากร

งานบริหารบุคลากร เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรบุคคลให้เป็นกำลังสำคัญในการบริหารงานด้านอื่น ๆ ให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทั่วไปจะครอบคลุมการสรรหาบุคคลเข้าปฏิบัติงาน การดูแลบำรุงรักษา การพัฒนาจนกระทั่งหันไปจากงาน

3. งานกิจการนักเรียน

การบริหารงานกิจการนักเรียนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนและกิจกรรมนักเรียนทั้งหมด ยกเว้นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งช่วยส่งเสริมการสอนในหลักสูตรให้บรรลุผลสำเร็จ

4. งานธุรการ การเงิน และพัสดุ

การบริหารงานธุรการ การเงิน และพัสดุ ที่ปฏิบัติอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา ปฏิบัติโดยบิดกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ เกณฑ์ เงื่อนไขตามหนังสือสั่งการ มีลักษณะเป็นงานประจำครอบคลุม 3 งาน คือ งานธุรการ งานการเงิน งานพัสดุ

5. งานอาคารสถานที่

การบริหารงานอาคารสถานที่ คือ งานการจัดอาคารสถานที่ บริเวณที่มุ่งประโยชน์ใช้สอยอย่างเต็มที่ครอบคลุมงานการจัดให้มีอาคารสถานที่ การใช้ประโยชน์ การบำรุงรักษาและตกแต่ง

6. งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ การที่โรงเรียนพยายามนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และให้ชุมชนได้มีโอกาสใช้บริการจาก

โรงเรียน ครอบคลุมงานให้บริการและรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน งานให้ความร่วมมือแก่ชุมชน และงานประชาสัมพันธ์

มิลเลอร์ (Miller, 1965 : 500-505) กล่าวถึงงานที่ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนมี 8 ประการ คือ งานการวางโครงการวางแผนการเรียนการสอน งานกิจการนักเรียน งานบุคลากรในโรงเรียน งานอาคารสถานที่ งานพัสดุอุปกรณ์ งานการเงินและธุรการ งานประชาสัมพันธ์ และงานวางแผนและการประเมินผล

รามเซย์อร์ (Ramseyer, et al. 1955 : 18-56) ได้แบ่งงานบริหารโรงเรียนออกเป็นการพัฒนาหลักสูตรและการสอน การปกครองนักเรียน ความสัมพันธ์กับชุมชน งานบริหารงานบุคคล การบริหารอาคารสถานที่ การบริหารงานธุรการ การเงิน และการบริหารต่าง ๆ ของโรงเรียน

จากแนวคิดต่าง ๆ ดังกล่าวพอสรุปได้ว่าขอบข่ายของงานบริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติอยู่ในโรงเรียนมี 6 ด้านด้วยกันคือ

1. งานวิชาการ
2. งานบุคลากร
3. งานกิจการนักเรียน
4. งานธุรการ การเงิน และพัสดุ
5. งานอาคารสถานที่
6. งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ซึ่งขอบข่ายของงานบริหารโรงเรียนทั้ง 6 งานดังกล่าว สอดคล้องกับการจัดแบ่งงานบริหารของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ด้าน เช่นกันคือ (สพช. 2541ค : 218) งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการ การเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2. แนวคิดและหลักการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

โรงเรียนประถมศึกษาเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งประถมศึกษาในชนบท ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินงานของโรงเรียนประถมศึกษา การละเลยไม่เห็นความสำคัญของชุมชนเป็นการลงข้ามทรัพยากรที่สำคัญที่จะอำนวยความสะดวกต่อการดำเนินงานของโรงเรียนไปอย่างน่าเสียดาย งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงเป็นภารกิจสำคัญยิ่งประการหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา (สพช. 2528 : 22)

2.1 ความหมายและขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ศุภิญา จิระกุล (2522 : 48) ให้ความหมายของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า ได้แก่ การติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน การร่วมกำหนดความมุ่งหมายและนโยบายของโรงเรียน ตลอดจนการร่วมมือพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนเพื่อชุมชน

พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ (2523 : 17) ได้ให้ความหมายของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า หมายถึง งานทุกประเภทที่สถานศึกษาหรือโรงเรียนต้องดำเนินการเพื่อให้ประชาชนได้รู้จักและร่วมมือกับโรงเรียน

ประทีป สยามชัย (2526 : 57) ให้ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่าเป็นความสัมพันธ์สองทาง คือ จากชุมชนสู่โรงเรียนและจากโรงเรียนสู่ชุมชน ไม่ใช่เป็นการติดต่อจากโรงเรียนไปสู่ชุมชนอย่างเดียว หรือจากชุมชนมาสู่โรงเรียนแต่อย่างเดียว เพราะความสัมพันธ์อย่างแท้จริงจะต้องเข้าใจกันทั้งสองฝ่าย

วิมลศรี อุประมัย (2528 : 39) ได้ให้ความหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า หมายถึง การสร้างสภาพอันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อให้โรงเรียนรู้จักชุมชนดีขึ้นในแง่ที่สามารถค้นหาค้นหาและใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา ในเวลาเดียวกันก็ให้ชุมชนมีความรู้สึกที่ดีต่อโรงเรียน

ชนัด ชุ่มจิต (2538 : 83) ได้ให้ความหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ที่ผู้บริหารและคณะครูอาจารย์ในโรงเรียนใช้เพื่อการสร้างความรู้สึกอันดีต่อกันระหว่างบุคลากรในโรงเรียนกับประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ

จากการที่ได้มีผู้ให้ความหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนคือการดำเนินการใด ๆ ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และรู้สึกที่ดีต่อกันอันจะเป็นหนทางให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน ขณะเดียวกันก็เป็นหนทางให้โรงเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น

2.2 ขอบข่ายของงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ขอบข่ายการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541ข : 21) ได้กำหนดขอบข่ายของงานครอบคลุม 6 งาน คือ

1. งานการให้บริการชุมชน
2. งานการรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน
3. งานการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ
4. งานเกี่ยวกับคณะกรรมการ โรงเรียน

5. งานการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ

6. งานการประชาสัมพันธ์

โดยมีแนวทางและวิธีการดังนี้ (สปช. 2541ข : 21-22)

1. งานการให้บริการชุมชน หมายถึง การบริการที่โรงเรียนให้กับชุมชนตามความสามารถที่โรงเรียนจะดำเนินการได้ ได้แก่ การให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล วิชาการ อาชีพ การให้คำแนะนำ คำปรึกษาหารือ การให้บริการอาคารสถานที่หรือวัสดุอุปกรณ์ การให้บริการด้านสวัสดิการเพื่อการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เช่น ที่พักผ่อนหย่อนใจ สนามกีฬา สหกรณ์ร้านค้า ธนาคารข้าว ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ร้านตัดผม ศูนย์ประจำหมู่บ้าน น้ำสะอาด เป็นต้น

2. งานรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน หมายถึง การรับความช่วยเหลือจากชุมชนทุกอย่าง ทั้งทางด้านวิชาการ แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ สถานที่หรือคำแนะนำ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวโรงเรียนได้วางแผนหรือโครงการในการขอรับความช่วยเหลือล่วงหน้า และเมื่อได้รับการสนับสนุนจะจัดกิจกรรมยกย่องให้เกียรติ ออกเกียรติบัตรหรือรายงานผู้บังคับบัญชาชั้นสูง เพื่อออกเกียรติบัตรหรือเครื่องหมายตอบแทนตามระเบียบทางราชการต่อไป

3. งานการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ หมายถึง การดำเนินงานหรือกิจกรรมของโรงเรียนที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์อันดี เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดงานประจำปี การจัดงานวันปีใหม่ วันสงกรานต์ วันลอยกระทง ห่อเทียนจำนำพรรษา วันไหว้ครู วันพ่อ วันแม่ วันแจกประกาศนียบัตร ทักสวัสดีชุมชน การพัฒนาชุมชน การแข่งขันกีฬา เป็นต้น

4. งานเกี่ยวกับคณะกรรมการโรงเรียน เป็นงานที่โรงเรียนต้องดำเนินการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียน พ.ศ. 2539 ซึ่งจะต้องดำเนินการตั้งแต่การสรรหา การเสนอแต่งตั้ง การเสริมความรู้บทบาทหน้าที่การจัดประชุมและดูแลให้ปฏิบัติตามระเบียบดังกล่าว เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการพัฒนาตามที่รัฐต้องการ

5. งานการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม หรือมูลนิธิ เพื่อการแสวงหาแนวทางและความร่วมมือจากชุมชนด้วยการสนับสนุนให้ชุมชนได้มีโอกาสจัดตั้ง รวมทั้งสนับสนุนให้กลุ่มเหล่านี้ได้มีโอกาสให้คำปรึกษา จัดตั้งกิจกรรมช่วยเหลือโรงเรียนหรือร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียนให้มีความพร้อมด้านต่าง ๆ มากขึ้น

6. งานการประชาสัมพันธ์ เป็นงานที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญ เพราะเป็นงานที่จะเผยแพร่ข่าวสารการดำเนินการของโรงเรียนให้ชุมชนทราบและมีความภูมิใจในผลงานร่วมกัน รวมทั้งจะเป็นการสร้างการเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอื่นจะช่วยให้โรงเรียนปฏิบัติงานด้วยความสะดวกราบรื่นยิ่งขึ้น กิจกรรมที่ปฏิบัติโดยทั่วไป เช่น การประชุมผู้ปกครอง การจัดทำ

จุลสาร สิ่งพิมพ์ ป้ายประกาศ การพบปะเยี่ยมเยียน การออกข่าวทางสื่อสารมวลชน การจัดทำ หอกระจายข่าว เลี้ยงตามสายหรือการพูดประชาสัมพันธ์ในงานพิธีต่าง ๆ ที่มีโอกาส เป็นต้น

2.3 หลักการ วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ 2 ทาง คือ โรงเรียนและชุมชนมีบทบาทเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จึงเกี่ยวพันอยู่กับการดำเนินการเพื่อให้โรงเรียนสามารถแสดงบทบาทของการให้และการรับความร่วมมือ การสนับสนุนและความช่วยเหลือได้อย่างเต็มที่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 26-27) ได้กำหนดกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ 5 ประการ คือ

1. การประชาสัมพันธ์โรงเรียน คือ การเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น การประชุมผู้ปกครอง การทำสิ่งพิมพ์เผยแพร่ การทำป้ายประกาศ การพบปะเยี่ยมเยียน เป็นต้น

2. การให้บริการชุมชน คือ การให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชนตามกำลังความสามารถที่โรงเรียนจะดำเนินการได้ เช่น การให้บริการทางวิชาการ การให้คำแนะนำ หรือปรึกษาหารือ การให้บริการอาคารสถานที่ หรือวัสดุอุปกรณ์

3. การร่วมกิจกรรมของชุมชน คือ การเข้าร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของชุมชน เท่าที่โรงเรียนมีความสามารถจะทำได้ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น หรือร่วมงานอื่น ๆ ของท้องถิ่นหรือบุคคลตามวาระอันควร

4. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมกิจกรรมของโรงเรียน คือ การหาทางให้บุคคลในชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน เช่น การเชิญประชาชนช่วยงานที่โรงเรียนจัด การเชิญบุคคลในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร การให้บุคคลในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาโรงเรียน

5. การสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น คือ การดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การจัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาของนักเรียน เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดประกวดต่าง ๆ การจัดตั้งกลุ่มชมรม หรือสมาคม

วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากหลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่เสนอมานี้แล้วนั้น ซึ่งจะเป็นทางที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทางของการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชน รวมทั้งชุมชนได้มีส่วนร่วมและสนับสนุนในการจัดการศึกษาของโรงเรียน วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอาจทำได้หลายรูปแบบหรือ

หลายวิธีการ จากการศึกษาพบว่ามีนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอแนะแนวทางในวิชาการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

วิไลวรรณ วิทย์โรจน์ (2525 : 227-229) ได้เสนอวิธีสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ สรุปได้คือ

1. การนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน มีวิธีการต่าง ๆ เช่น การรายงานให้ชุมชนทราบเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน การประชาสัมพันธ์ด้วยรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความเชื่อถือในโรงเรียน เห็นความสัมพันธ์ของการศึกษา และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน การให้ครูออกเขียนเขียนผู้ปกครองของนักเรียน การพานักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ เช่น ฟังเทศน์ที่วัด การจัดโรงเรียนให้เป็นศูนย์ประชาคมหรือศูนย์การศึกษาและวัฒนธรรม การนำโรงเรียนออกบำเพ็ญประโยชน์ชุมชน การสำรวจชุมชนเพื่อให้ทราบปัญหาและความต้องการ

2. การนำชุมชนมาสู่โรงเรียน เป็นการให้แหล่งวิชาการและทรัพยากรในชุมชนมาช่วยในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาโรงเรียน เช่น เชิญบุคคลในชุมชนมาเป็นวิทยากร บุคคลดังกล่าวอาจได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในวิชาเรียน ผู้ปกครองนักเรียน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ข้าราชการจากหน่วยงานต่าง ๆ คณะกรรมการสภาตำบล แพทย์พยาบาล การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรที่มนุษย์ประดิษฐ์ตกแต่งที่มีอยู่ในชุมชนมาเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ทรัพยากรดังกล่าวได้แก่ ลัดบัว ดิน หิน แร่ธาตุ อาคาร บ้านเรือน สนามบิน สถานีดับเพลิง เป็นต้น

นอกจากนี้วิธีนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนซึ่งนอกเหนือจากแหล่งวิชาในชุมชน มีวิธีการต่าง ๆ เช่น การเชิญประชาชนและผู้ปกครองนักเรียนมาร่วมงานที่โรงเรียนจัด เช่น กรรมการที่ปรึกษาของโรงเรียนที่ตั้งจากประชาชน สมาคมผู้ปกครองและครู สมาคมศิษย์เก่า หรือสมาคมอื่น ๆ ตามความเหมาะสม การจัดโครงการต่าง ๆ ที่ประชาชนได้รับประโยชน์โดยตรง เช่น การให้ความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง การฝึกอบรม กิจกรรมนันทนาการ เป็นต้น

จากแนวความคิดของนักวิชาการในเรื่องวิธีสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นจะต้องมีการศึกษาชุมชน มีการจัดประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน บริการชุมชน จัดตั้งองค์การระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน วิธีการดังกล่าวต้องดำเนินไปโดยยึดหลักการที่ว่าชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากโรงเรียนมากที่สุด ในขณะที่เดียวกัน โรงเรียนก็ได้ทรัพยากรต่าง ๆ ของท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนควรให้มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์โรงเรียน ในหน่วยงานนี้

การจะมีคณะกรรมการหนึ่งทำงานรับผิดชอบในการจัดการประชาสัมพันธ์งานของโรงเรียน งานที่คณะกรรมการชุดนี้ควรจะดำเนินการ คือ

1. เขียนบทความเขียนข่าวเกี่ยวกับโรงเรียนส่งไปลงหนังสือพิมพ์หรือทางสื่อมวลชน
2. จัดบรรยายพิเศษให้แก่ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไปในโอกาสต่าง ๆ
3. ติดต่อเขียนเขียนบุคคลสำคัญที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือที่มาเยี่ยมท้องถิ่น ตลอดจนไปเยี่ยม

ครูหรือนักเรียนในยามเจ็บป่วย

4. รับผิดชอบในการถ่ายรูป บันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ในรอบปีของโรงเรียน
5. จัดการประชุมนิเทศครูใหม่ นักเรียนใหม่ และผู้ปกครองในตอนต้นปีการศึกษา
6. จัดทำรายงานประจำปีของโรงเรียน
7. จัดทำวารสารข่าวสารประจำโรงเรียน

การประชาสัมพันธ์โรงเรียน

การประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่จะดำเนินการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโรงเรียนให้ประชาชนทราบ แต่วัตถุประสงค์สำคัญของการประชาสัมพันธ์โรงเรียนยังมีความมุ่งหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อโรงเรียน ในลักษณะอื่น ๆ หลายประการ ดังนี้

จรัส โพธิศิริ (2523 : 109) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์สำคัญของการประชาสัมพันธ์โรงเรียนไว้ว่า

1. เสนอรายงานให้ประชาชนทราบเกี่ยวกับกิจการของโรงเรียน
2. สร้างความเชื่อมั่น ความมั่นใจและความนิยมที่มีต่อโรงเรียนให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน
3. สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามาช่วยเหลืออุดหนุนกิจการเกี่ยวกับการศึกษาของโรงเรียน ทั้งด้าน

การเงิน วัสดุ แรงงาน กำลังใจ

4. บริการด้านวิชาการที่เหมาะสมกับชุมชนเมือง เช่น วิชาชีพพระยะตัน การแนะแนว สุขภาพ แนะแนวศึกษาต่อ แนะแนวอาชีพ แนะแนวด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม การรณรงค์เพื่อแก้ไขไม่รู้หนังสือ การจัดชั้นเรียนผู้ใหญ่ และการช่วยสอนหนังสือแบบอาสาสมัครตัวต่อตัว

ปรีชา กัญทิกรณ์ และคึกก พัฒนาพิชัยโชติ (2527 : 774) ได้ให้รายละเอียดถึงงานบริการต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดบริการให้แก่ชุมชนใน 4 ลักษณะ คือ

1. ด้านอาคารสถานที่ หากชุมชนขอใช้อาคารบริเวณของโรงเรียนเพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ แล้วโรงเรียนจะต้องจัดอำนวยความสะดวกให้เป็นอย่างดี

2. ด้านเครื่องใช้ ใ้คนแก่ เครื่องใช้ที่ขบถเคลื่อนที่ได้ เช่น ไม้เท้า แก้ว ไม้ตะขอมูซา ก๊วยขาม เครื่องขยายเสียง ผ้าม่าน ผ้าปูโต๊ะ ฯลฯ ซึ่งชุมชนไม่มีไว้เป็นประจำ โรงเรียนควรเอื้ออำนวยตามสมควรเพื่อกิจการของชุมชน

3. ด้านความรู้ เป็นบริการที่พัฒนาคนให้มีความคิด และความรู้ ตลอดจนสติปัญญา อันจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน เช่น จัดบรรยายธรรมะ การปกครองการเกษตร การเลี้ยงดูทารก การอนามัย วิชาชีพ โรงเรียนควรสนับสนุนอย่างเต็มที่และพร้อมที่จะเป็นแหล่งสาธิตทดลองเพื่อให้ประโยชน์สูงสุด และอาจจัดบริการห้องสมุดที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน หรือบริการเสียงตามสาย บริการด้านข่าวสาร

4. ด้านสวัสดิการ ได้แก่ การจัดสถานที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ สนามกีฬา สหกรณ์ร้านค้า ธนาคารข้าว ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ร้านตัดผม ตู้ยาประจำหมู่บ้านบริการ

การให้บริการชุมชน

ชุมชนจะได้รับบริการจากโรงเรียนในลักษณะ “การบริการเชิงพัฒนา” ซึ่งมุ่งที่จะทำให้ผู้รับบริการมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง โรงเรียนสามารถให้บริการแก่ชุมชนได้ในลักษณะต่าง ๆ โดยมีแนวทางดำเนินการที่แน่นอน

ศิริ เทสประสิทธิ์ (2529 : 55) ได้เสนอหลักการพิจารณาการให้บริการแก่ชุมชน

1. บริการให้สอดคล้องกับนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายและแนวทางพัฒนาชุมชนที่รัฐบาลวางไว้แล้ว โดยศึกษาจากนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา คำแถลงของนายกรัฐมนตรี คำแถลงของคณะกรรมการการพัฒนาชนบทแห่งชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษา หรือแผนการศึกษาแห่งชาติเป็นต้น

2. บริการให้สอดคล้องกับความต้องการอันจำเป็น ความขาดแคลน และบริการส่งเสริมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

นอกจากโรงเรียนจะนำบุคลากร และทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนมาเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาแล้ว โรงเรียนยังอาจขอความร่วมมือจากชุมชนในด้านอื่น ๆ

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในชุมชนมีทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ บุคคล สถาบัน และวัฒนธรรม พื้นบ้านมากมาย ทรัพยากรเหล่านี้ย่อมนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในโรงเรียนได้

กิติมา ปรีดีดิลก (2532 : 52) ได้กล่าวถึงวิธีการใช้ทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นให้เป็นแหล่งวิชาการของโรงเรียนได้ดังนี้

1. เชิญผู้เชี่ยวชาญในอาชีพเฉพาะอย่างมาให้ความรู้และคำแนะนำ เช่น ช่างไฟฟ้า อาจเชิญมาให้ความรู้เรื่องประโยชน์และอันตรายที่เกิดจากไฟฟ้า
2. ผู้ปกครองเด็กอาจให้ความช่วยเหลือในการเป็นวิทยากรในบางเรื่อง
3. สมาชิกสภาอาจให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประชุมสภาร่างกฎหมายหรืออื่น ๆ
4. คำนวณ ข้าราชการ ให้ความรู้ด้านจราจร การปกครอง และอื่น ๆ

5. คณะกรรมการสภาตำบลหรือท้องถิ่นอาจให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานในท้องถิ่น

6. ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ป่า ดิน หิน แม่น้ำ แร่ อาจนำมาใช้ในการเรียน

การสอน

7. ทรัพยากรที่มนุษย์ประดิษฐ์คิดแต่ง เช่น บ้านเรือน อาคาร สนาม สถานีดับเพลิง อาจใช้ในการเรียนการสอนได้

8. แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และทันตแพทย์ เพื่อมาให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย

9. จัดตั้งคณะกรรมการประชาชน เพื่อทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของโรงเรียน

10. เชิญประชาชนที่มีความสนใจในการศึกษามาเป็นกรรมการศึกษา กรรมการ โรงเรียน กรรมการโครงการสุขภาพของโรงเรียน เป็นต้น

2.4 วัตถุประสงค์ของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สุพิชญา ธีระกุล (2522 : 77) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อสร้างเสริมสัมพันธภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพราะสัมพันธภาพจะเป็นเครื่องเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มาร่วมกันปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ให้บรรลุจุดหมาย

2. เพื่อสร้างเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของให้แก่ชุมชนเนื่องจากโรงเรียนเป็นสาธารณสมบัติที่ชุมชนเป็นเจ้าของอยู่แล้ว หากแต่มอบหมายให้คณะครูอาจารย์เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการซึ่งมีครูใหญ่เป็นหัวหน้า

3. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียน เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

4. เพื่อฟื้นฟูและรักษาวัฒนธรรมของชุมชน เมื่อโรงเรียนฟื้นฟูและถ่ายทอดให้แก่เยาวชน ชุมชนก็จะให้ความร่วมมือทุกประการ เพราะชุมชนจะมองเห็นว่าโรงเรียนกระทำเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง

5. เพื่อสร้างความกลมกลืนระหว่างบ้านกับโรงเรียน เพราะเป็นที่ยอมรับว่าโรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของชุมชน ดำเนินงานพัฒนาคนในชุมชน โรงเรียนกับชุมชนจึงต้องมีการปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกันทุกกรณี

สุรวัช ศรีวัช (2532 : 110) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ ดังนี้

1. เพื่อเผยแพร่ให้ชุมชนทราบเกี่ยวกับกิจการ และข่าวสารของโรงเรียน

2. รับทราบข่าวสารการเคลื่อนไหวภายนอกเพื่อประโยชน์ของโรงเรียน
3. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการศึกษาจนเกิดความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่ดั่งสนใจต่อการศึกษและช่วยกันสนับสนุน
4. ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดูแลจัดการศึกษาของโรงเรียน
5. ส่งเสริมชุมชนให้เข้ามามีบทบาทในการวางแผนนโยบายของการศึกษา และการพัฒนาการเรียนการสอน
6. สร้างความสำคัญเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่าง โรงเรียน บ้าน และท้องถิ่นโดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง ศูนย์การศึกษาและวัฒนธรรม
7. เสนอความรู้ทางด้านความก้าวหน้าและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับสถาบันอื่น ๆ ในสังคม
8. เพื่อให้เป็นแนวทางในการประเมินผลของการดำเนินงานของโรงเรียนจากชุมชน
9. แกไขข้อข้องใจในสิ่งที่ประชาชนเข้าใจโรงเรียนผิด ช่วยให้ประชาชนมองโรงเรียนในแง่ดีด้วยความเชื่อถือและนิชมยกย่อง

จากความหมายตามแนวคิดที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเป็นทางนำไปสู่การร่วมมือ ร่วมใจกันในการจัดการศึกษาและพัฒนาชุมชน โดยที่โรงเรียนสามารถใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาและช่วยฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมให้แก่ชุมชน ในขณะที่เดียวกันจะได้รับการบริการจากโรงเรียนทั้งงานวิชาการ บุคลากร อาคารสถานที่ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งกิจกรรมทุกชนิดที่โรงเรียนได้จัดกระทำขึ้นจะเป็นสื่อเผยแพร่เกียรติคุณของโรงเรียน ทำให้ชุมชนเกิดความเชื่อถือและนิชมยกย่องโรงเรียน

ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงมีประเด็นสำคัญที่ควรคำนึงถึงต่อไปนี้

1. จะต้องมีการศึกษาชุมชนอย่างละเอียด ทั้งในแง่ของสภาพภูมิศาสตร์ ประชากร เศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี เพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินงาน
2. โรงเรียนต้องมีการประชาสัมพันธ์อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องของชุมชน
3. การดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือ ร่วมใจ และเสียสละ

2.5 การบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สุพิชญา ชีระกุล (2522:40) มีความเห็นว่าการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง บทบาทการบริหารโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ การติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน การร่วมกันกำหนดความมุ่งหมายและนโยบายของโรงเรียน ตลอดจนการร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนเพื่อชุมชน

อุทัย บุญประเสริฐ (2525 : 151) ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ การให้การสนับสนุนซึ่งกันและกันการให้แหล่งทรัพยากรของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเงิน สิ่งของ วัสดุ อุปกรณ์ ความร่วมมือหรือกิจกรรมของชุมชน ตลอดจนการใช้ทรัพยากรเหล่านี้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน

สุภรณ์ ศรีพหล (2526 : 326) ร่วมกันสรุปว่าการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การติดต่อให้ความร่วมมือช่วยเหลือประสานงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยสร้างสรรค์ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ แก่โรงเรียนและชุมชน

ธีรวิทย์ ประทุมพรรัตน์ (2530 : 118) ได้ร่วมกันแสดงทัศนะว่าหมายถึงกิจกรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนจัดขึ้นทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้บุคคลในโรงเรียนและบุคคลภายนอกโรงเรียนรับรู้ด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อความเข้าใจซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความร่วมมือและช่วยเหลือกันให้ได้ประโยชน์และสร้างสรรค์

จากความหมายที่นักวิชาการได้กล่าวไว้ในข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง กระบวนการบริหารโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับชุมชน นับตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติแผน การติดตามประเมินผล และการแก้ไขปัญหาอุปสรรค การปรับปรุงงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผน

2.6 บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย ต้องอาศัยนโยบายและการบริหารจัดการเป็นหลักการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น เป็นหน้าที่ของโรงเรียนในการพัฒนาสังคมให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกฝนสมรรถภาพเพื่อพัฒนานักเรียน นอกจากนี้โรงเรียนควรทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ โดยการจัดนิทรรศการ จัดการอบรม ให้บริการให้คำปรึกษาหารือ โรงเรียนทำหน้าที่กระตุ้นและสนับสนุนให้ชุมชนได้พัฒนาตนเองให้มากที่สุด และประเมินกิจกรรมที่ชุมชนได้จัดขึ้น เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงกิจกรรมการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น

บทบาทของโรงเรียนที่มีต่อชุมชน

สภาพภาพของโรงเรียนโดยปกติแล้วจะเห็นได้ว่าโรงเรียนจะต้องดำเนินกิจการ โดยมีการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนหลายทาง ในฐานะที่เป็นสถาบันทางการศึกษาโรงเรียนจึงมีบทบาทเกี่ยวข้องกับชุมชนโดยตรง

สุรชัย ศรีวัช (2532 : 112) ได้กล่าวถึงบทบาทของโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อชุมชน
คือ

1. ให้การศึกษาที่ตรงกับความต้องการและระดับความสามารถของคนในชุมชน
2. มีส่วนช่วยให้ประชาชนปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ทั้งในแง่ของการครองชีพ สุขภาพอนามัย เจตคติและความเชื่อ
3. มีส่วนช่วยให้สมาชิกของชุมชนรู้จักทรัพยากรของท้องถิ่น รักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีของภูมิภาคในท้องถิ่นของตนเอง
4. สร้างบรรยากาศประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นทั้งในโรงเรียนและในชุมชน
5. อนุญาตให้ใช้สถานศึกษาเพื่อจัดกิจกรรมของชุมชน ตลอดจนให้ขอใช้เครื่องมือ เครื่องใช้บางอย่าง เช่น เครื่องขยายเสียง ฯลฯ เมื่อมีงานในท้องถิ่น

จากความคิดเห็นที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น สามารถสรุปบทบาทของโรงเรียนที่มีต่อชุมชนได้ว่า โรงเรียนมีบทบาทเป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่บุคคลในท้องถิ่น เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม เป็นตัวแทนของการดำเนินงานทางราชการ ทำหน้าที่ให้บริการแก่ชุมชน ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และอำนวยความสะดวกแก่ชุมชนด้านอาคารสถานที่ และอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ตลอดจนทำหน้าที่พัฒนาสังคม โดยนำการเปลี่ยนแปลงที่ดีเข้าสู่ชุมชน และเผยแพร่วิทยาการใหม่ ๆ เพื่อให้ชุมชนก้าวหน้าและพัฒนาตนเองได้

3. การจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบ่งโรงเรียนออกเป็นสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการบริหาร โดยยึดสภาพพื้นที่เป็นหลักในการจัดประกอบด้วย 16 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอนครหลวง อำเภอบางซ้าย อำเภอบางไทร อำเภอบางบาล อำเภอบางปะหัน อำเภอบางปะอิน อำเภอบ้านแพรก อำเภอผักไห่ อำเภอภาชี อำเภอมหาราช อำเภอลาดบัวหลวง อำเภอมั่นขวัญน้อย อำเภอเสนา และอำเภอบางบาล โดยในแต่ละ

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอมีโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด รวมทั้งสิ้น 394 โรงเรียน โดยในแต่ละสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ มีจำนวนโรงเรียนดังต่อไปนี้

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพระนครศรีอยุธยา	จำนวน 33 โรงเรียน
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอท่าเรือ	จำนวน 24 โรงเรียน
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอนครหลวง	จำนวน 20 โรงเรียน
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางซ้าย	จำนวน 17 โรงเรียน
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางไทร	จำนวน 30 โรงเรียน
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางบาล	จำนวน 25 โรงเรียน
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางปะหัน	จำนวน 32 โรงเรียน
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางปะอิน	จำนวน 31 โรงเรียน
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบ้านแพรก	จำนวน 8 โรงเรียน
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอผักไห่	จำนวน 20 โรงเรียน
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอภาชี	จำนวน 23 โรงเรียน
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอมหาสาร	จำนวน 17 โรงเรียน
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอลาดบัวหลวง	จำนวน 25 โรงเรียน
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอวังน้อย	จำนวน 27 โรงเรียน
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเสนา	จำนวน 34 โรงเรียน
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภออุทัย	จำนวน 28 โรงเรียน

ในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เช่น มีการดำเนินงานร่วมกันในด้านการประชุม ปรึกษาหารือกันในด้านพัฒนาคุณภาพการศึกษา การศึกษาวิจัยและพัฒนาการศึกษา การร่วมมือกัน จัดทำเครื่องมือวัดและประเมินผล ฯลฯ เพื่อเป็นการระดมสมองร่วมกัน และยังเป็นการประหยัด ทรัพยากรอีกด้วย

4. ผู้บริหารโรงเรียนตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู กระทรวงศึกษาธิการ

4.1 ผู้บริหารเกณฑ์โรงเรียนปกติ

การปรับปรุงการกำหนดตำแหน่งให้เป็นตำแหน่งซึ่งรับเงินเดือนในระดับที่สูงขึ้น หน่วยงานทางการศึกษาดังกล่าวต้องมีจำนวนนักเรียนเฉลี่ย 3 ปีการศึกษาซ้อนหลังถึงเกณฑ์ขั้นต่ำ สำหรับ ตำแหน่งนั้นด้วย ตามเกณฑ์ ก.ค. กำหนดดังนี้

ครูใหญ่	จำนวนนักเรียนขั้นต่ำ	81 คน
อาจารย์ใหญ่	จำนวนนักเรียนขั้นต่ำ	121 คน
ผู้อำนวยการโรงเรียน	จำนวนนักเรียนขั้นต่ำ	540 คน

หลักเกณฑ์ในการปรับปรุงการกำหนดตำแหน่งข้าราชการครู ตำแหน่งซึ่งมีหน้าที่เป็น
ผู้บริหารและให้การศึกษาในหน่วยงานทางการศึกษาตามกฎหมาย ก.ก. ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2525) ข้อ 2
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (หนังสือสำนักงานคณะกรรมการ
ข้าราชการครู ที่สธ 1503/27174 ลงวันที่ 29 ธันวาคม 2532) หลักเกณฑ์นี้ประกอบด้วย
องค์ประกอบหลักและคะแนนประเมินของแต่ละองค์ประกอบหลักรวม 3 ด้าน ดังนี้

1. ปริมาณงาน	400	คะแนน
2. คุณภาพของงาน	500	คะแนน
3. สภาพของงาน	100	คะแนน
รวม	1,000	คะแนน

โดยองค์ประกอบหลักแต่ละด้าน ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญพร้อมคะแนนประเมิน
ของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

ตอนที่ 1 ปริมาณงาน 400 คะแนน โดยแยกเป็น

1. จำนวนห้องเรียน	50	คะแนน
2. จำนวนนักเรียน	150	คะแนน
3. จำนวนตำแหน่งบุคลากร	50	คะแนน
4. จำนวนพื้นที่หรือที่ดิน	25	คะแนน
5. จำนวนอาคาร	25	คะแนน
6. จำนวนห้องในอาคาร	50	คะแนน
7. จำนวนเงินในความรับผิดชอบ	50	คะแนน

ตอนที่ 2 ปริมาณงาน 500 คะแนน โดยแยกเป็น

1. งานวิชาการ 200 คะแนน	
1.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	80 คะแนน
1.2 การผลิตและ การใช้สื่อการเรียนการสอน	40 คะแนน
1.3 การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่นักเรียน	40 คะแนน
1.4 การใช้ห้องปฏิบัติการให้เป็นประโยชน์	
ต่อการเรียนการสอน	40 คะแนน
2. งานกิจการนักเรียน 100 คะแนน โดยแยกเป็น	
2.1 การส่งเสริมความประพฤติระเบียบวินัย	
และจริยธรรมของนักเรียน	25 คะแนน
2.2 การจัดการบริการด้านสุขภาพอนามัย	25 คะแนน

2.3 การจัดบริการแนะแนว	25 คะแนน
2.4 งานกิจกรรมนักเรียน	25 คะแนน
3. งานธุรการ 50 คะแนน โดยแยกเป็น	
3.1 การจัดองค์การและการมอบหมายงาน	10 คะแนน
3.2 การพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน	10 คะแนน
3.3 การส่งเสริมการทำงานเป็นหมู่คณะ	10 คะแนน
3.4 การบำรุงขวัญครู อาจารย์และบุคลากรอื่น ในโรงเรียน	10 คะแนน
3.5 การส่งเสริมความประพฤดี ระเบียบวินัย และจริยธรรม	10 คะแนน
4. งานธุรการ การเงิน และพัสดุ 50 คะแนน โดยแยกเป็น	
4.1 งานธุรการ	20 คะแนน
4.2 งานการเงินและบัญชี	20 คะแนน
4.3 งานพัสดุ	10 คะแนน
5. งานอาคารสถานที่ 50 คะแนน โดยแยกเป็น	
5.1 การใช้ประโยชน์อาคาร	15 คะแนน
5.2 การใช้ประโยชน์พื้นที่และบริเวณโรงเรียน	15 คะแนน
5.3 การบำรุงรักษาอาคารสถานที่	20 คะแนน
6. ความสัมพันธ์กับชุมชน 50 คะแนน โดยแยกเป็น	
6.1 การให้บริการและให้ความร่วมมือกับชุมชน	25 คะแนน
6.2 การได้รับบริการและได้รับความร่วมมือจากชุมชน	25 คะแนน
ตอนที่ 3 สภาพของงาน 100 คะแนน โดยแยกเป็น	
1. สภาพที่ตั้ง	30 คะแนน
2. การคมนาคม	20 คะแนน
3. การสาธารณสุขโลก	20 คะแนน
4. สภาพแวดล้อม	30 คะแนน

4.2 ผู้บริหารเกณฑ์โรงเรียนอยู่ยากลำบากในการจัดการศึกษา

หลักเกณฑ์การปรับปรุงการกำหนดตำแหน่งข้าราชการครู ซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้บริหารและให้การศึกษาในหน่วยงานทางการศึกษาสำหรับโรงเรียนมีความอยู่ยากลำบากในการจัดการศึกษา (หลักเกณฑ์ข้อ 3.4)

2.3 การจัดบริการแนะแนว	25 คะแนน
2.4 งานกิจกรรมนักเรียน	25 คะแนน
3. งานธุรการ 50 คะแนน โดยแยกเป็น	
3.1 การจัดองค์การและการมอบหมายงาน	10 คะแนน
3.2 การพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน	10 คะแนน
3.3 การส่งเสริมการทำงานเป็นหมู่คณะ	10 คะแนน
3.4 การบำรุงขวัญครู อาจารย์และบุคลากรอื่น ในโรงเรียน	10 คะแนน
3.5 การส่งเสริมความประพฤติ ระเบียบวินัย และจริยธรรม	10 คะแนน
4. งานธุรการ การเงิน และพัสดุ 50 คะแนน โดยแยกเป็น	
4.1 งานธุรการ	20 คะแนน
4.2 งานการเงินและบัญชี	20 คะแนน
4.3 งานพัสดุ	10 คะแนน
5. งานอาคารสถานที่ 50 คะแนน โดยแยกเป็น	
5.1 การใช้ประโยชน์อาคาร	15 คะแนน
5.2 การใช้ประโยชน์พื้นที่และบริเวณโรงเรียน	15 คะแนน
5.3 การบำรุงรักษาอาคารสถานที่	20 คะแนน
6. ความสัมพันธ์กับชุมชน 50 คะแนน โดยแยกเป็น	
6.1 การให้บริการและให้ความร่วมมือกับชุมชน	25 คะแนน
6.2 การได้รับบริการและได้รับความร่วมมือจากชุมชน	25 คะแนน
ตอนที่ 3 สภาพของงาน 100 คะแนน โดยแยกเป็น	
1. สภาพที่ตั้ง	30 คะแนน
2. การคมนาคม	20 คะแนน
3. การสาธารณูปโภค	20 คะแนน
4. สภาพแวดล้อม	30 คะแนน
4.2 ผู้บริหารองค์โรงเรียนยุ่งยากลำบากในการจัดการศึกษา	

หลักเกณฑ์การปรับปรุงการกำหนดตำแหน่งข้าราชการครู ซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้บริหารและให้การศึกษาในหน่วยงานทางการศึกษาสำหรับโรงเรียนมีความยุ่งยากลำบากในการจัดการศึกษา (หลักเกณฑ์ข้อที่ 3.4)

องค์ประกอบในการพิจารณาและน้ำหนักคะแนนดังนี้

1. โรงเรียนตามหลักเกณฑ์ข้อ 3.4 พิจารณาดังนี้

1.1 สภาพที่ตั้ง น้ำหนักคะแนน 75 คะแนน

พิจารณาจากจุดที่ตั้งของโรงเรียนว่าตั้งอยู่ในท้องถิ่นใดในเขตเทศบาล และสุขาภิบาล หรือนอกเขตสุขาภิบาล หรืออยู่ในหมู่บ้าน อ.พ.ป. โดยกำหนดคะแนนดังนี้

จุดที่ตั้ง	คะแนน
- อยู่ในเขตเทศบาลเมือง เทศบาลนครหรือเขต กทม.	45
- อยู่ในเขตเทศบาลตำบล	53
- อยู่ในเขตสุขาภิบาล	60
-อยู่นอกเขตสุขาภิบาล	68
- อยู่ในเขตกันดารหรือเป็นโรงเรียนกันดาร	75
ตามประกาศกระทรวงการคลัง และ/หรือ	
เขตเสี่ยงภัยตามประกาศของทางราชการ	
และ/หรือ อยู่ในหมู่บ้าน อ.พ.ป.	

1.2 การคมนาคม น้ำหนักคะแนน 50 คะแนน

พิจารณาจากความยุ่งยากลำบากในการเดินทางติดต่อระหว่างโรงเรียนกับ สปอ./สปก. โดยพิจารณาจากเส้นทางที่สะดวกและใกล้ที่สุดตามสภาพการเดินทาง โดยกำหนดคะแนนดังนี้

สภาพการเดินทาง	คะแนน
- สามารถเดินทางได้ด้วยพาหนะประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือหลายประเภท และมีความสะดวกทุกฤดูกาล	30
- สามารถเดินทางได้ด้วยพาหนะประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือหลายประเภท และมีความสะดวกบางฤดูกาล	35
- สามารถเดินทางได้ด้วยพาหนะประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือหลายประเภท และไม่สะดวกทุกฤดูกาล	40
- สามารถเดินทางได้เฉพาะรถจักรยานยนต์หรือรถจักรยานหรือด้วยเท้า ซึ่งมีระยะทางเกินกว่า 2 กิโลเมตร	50

1.3 การสาธิตรูปโลก น้ำหนักคะแนน 50 คะแนน

พิจารณาจากความยุ่งยากลำบากทางการบริหารอันเป็นผลมาจากความขาดแคลน
 สาธิตรูปโลกที่จำเป็น 4 ประเภทคือ ประปา ไฟฟ้า ไปรษณีย์โทรเลข และโทรศัพท์
 โดยกำหนดคะแนนดังนี้

จำนวนสิ่งสาธิตรูปโลก	คะแนน
- มีครบ 4 ชนิด	30
- มี 3 ชนิด	35
- มี 2 ชนิด	40
- มี 1 ชนิด	45
- ไม่มีสิ่งสาธิตรูปโลก	50

1.4 สภาพแวดล้อม น้ำหนักคะแนน 75 คะแนน

พิจารณาจากสภาพแวดล้อมและมลภาวะที่เป็นผลให้เกิดความยุ่งยากใน
 การบริหารงานของโรงเรียน ดังนี้

- มีเสียงรบกวน
- มีกลิ่นรบกวน
- มีฝุ่นละอองหรือแก๊สจากโรงงานอุตสาหกรรม
- ใกล้แหล่งอบายมุขและ / หรือ แหล่งเสื่อมโทรม
- เป็นพื้นที่ที่พูดภาษาไทยเป็นภาษาที่สองหรือเป็นพื้นที่ที่ใช้ภาษาอื่น
 มากกว่าภาษาไทย

ทั้งนี้เสียง กลิ่น หรือฝุ่นละอองนั้นต้องเกิดขึ้นเป็นประจำตลอดปี สำหรับพื้นที่
 ที่พูดภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง หรือพื้นที่ใช้ภาษาอื่นมากกว่าภาษาไทยนั้น ได้แก่ ภาษาชาวเขาเผ่า
 ต่าง ๆ ภาษามลายู หรือภาษาเวี (สำหรับภาษากัน เช่น ภาษาพูดภาคเหนือ ภาษาพูดภาคอีสาน
 หรือภาษาพูดภาคใต้ ไม่นับว่าเป็นพื้นที่ที่พูดภาษาไทยเป็นภาษาที่สองหรือเป็นพื้นที่ที่ใช้ภาษาอื่น
 มากกว่าภาษาไทย)

2. อัตราการขาดแคลนข้าราชการครู

พิจารณาจากอัตราส่วนระหว่างครู 1 คน รับผิดชอบนักเรียนกี่คน (ครู : นักเรียน) โดย
 จำนวนครูพิจารณาจากจำนวนตำแหน่งข้าราชการครูทั้งหมดในโรงเรียนนั้น ๆ โดยเฉลี่ย
 3 ปีการศึกษาซ้อนหลัง ส่วนจำนวนนักเรียนพิจารณาจากจำนวนนักเรียนทั้งหมดในโรงเรียนนั้น ๆ
 โดยเฉลี่ย 3 ปีการศึกษาซ้อนหลัง แล้วคิดเป็นอัตราส่วน ครู : นักเรียน โดยกำหนดคะแนนดังนี้

กรณีเป็นโรงเรียนสังกัด สปช.

อัตราการจัดครู	คะแนน
ครู 1 คน : นักเรียน 13 คนลงมา	24
ครู 1 คน : นักเรียน 14 - 16 คน	28
ครู 1 คน : นักเรียน 17 - 19 คน	32
ครู 1 คน : นักเรียน 20 - 22 คน	37
ครู 1 คน : นักเรียน 23 - 25 คน	42
ครู 1 คน : นักเรียน 26 - 28 คน	47
ครู 1 คน : นักเรียน 29 - 31 คน	52
ครู 1 คน : นักเรียน 32 - 34 คน	56
ครู 1 คน : นักเรียน 35 คนขึ้นไป	60

กรณีเป็นโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา

อัตราการจัดครู	คะแนน
ครู 1 คน : นักเรียน 5 คนลงมา	24
ครู 1 คน : นักเรียน 6 - 8 คน	28
ครู 1 คน : นักเรียน 9 - 11 คน	32
ครู 1 คน : นักเรียน 12 - 14 คน	37
ครู 1 คน : นักเรียน 15 - 17 คน	42
ครู 1 คน : นักเรียน 18 - 20 คน	47
ครู 1 คน : นักเรียน 21 - 23 คน	52
ครู 1 คน : นักเรียน 24 - 26 คน	56
ครู 1 คน : นักเรียน 27 คนขึ้นไป	60

3. ความยุ่งยากลำบากในการจัดการศึกษา

พิจารณาว่าโรงเรียนมีสภาพปัญหาอะไรบ้างตามรายการสภาพปัญหา 5 ข้อ ที่กำหนด และผู้บริหารสถานศึกษาสามารถแก้ไขได้มากน้อยเพียงใดตามสภาพปัญหาดังนี้

3.1 สภาพโรคภัยไข้เจ็บหรือโรคติดต่อที่เกิดขึ้นในชุมชน นักเรียนอันเป็นอุปสรรคต่อการเรียนและการจัดการศึกษา

3.2 ลักษณะของความเป็นอยู่ ประเพณี วัฒนธรรม ภาษาและศาสนาของประชาชน อันเป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอนและการจัดการศึกษา

3.3 ภาระที่โรงเรียนต้องช่วยผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน เพื่อเอื้ออำนวยให้โรงเรียนจัดการศึกษาได้

3.4 ความขาดแคลนทรัพยากรในการบริหาร

3.5 ความยุ่งยากลำบากอื่น ๆ อันเป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาโดยกำหนดคะแนนดังนี้

ความยุ่งยากและการแก้ไข	คะแนน
มีความยุ่งยากและแก้ไขได้ 1 เรื่อง	60
มีความยุ่งยากและแก้ไขได้ 2 เรื่อง	83
มีความยุ่งยากและแก้ไขได้ 3 เรื่อง	105
มีความยุ่งยากและแก้ไขได้ 4 เรื่อง	128
มีความยุ่งยากและแก้ไขได้ 5 เรื่อง	150

ตอนที่ 3 ปริมาณงาน

โรงเรียนตามหลักเกณฑ์ข้อ 3.4 พิจารณาจากจำนวนนักเรียนในโรงเรียนในโรงเรียนนั้น ๆ โดยเฉลี่ย 3 ปีการศึกษาย้อนหลัง โดยกำหนดคะแนนดังนี้

จำนวนนักเรียน (คน)	คะแนน
1 - 100	90
101 - 200	105
201 - 300	120
301 - 400	135
401 ขึ้นไป	150

เกณฑ์การตัดสิน

ตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ 665 คะแนนขึ้นไป

ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน 795 คะแนนขึ้นไป

จากหลักเกณฑ์การปรับปรุงการกำหนดตำแหน่งของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู กระทรวงศึกษาธิการ ทั้ง 2 เกณฑ์ คือ ผู้บริหารเกณฑ์โรงเรียนปกติและผู้บริหารเกณฑ์โรงเรียนยุ่งยากลำบากในการจัดการศึกษานั้นสรุปได้ว่า ผู้บริหารเกณฑ์โรงเรียนปกติมีข้อกำหนดสำคัญในการปรับปรุงตำแหน่งให้สูงขึ้นคือ จำนวนนักเรียนเฉลี่ย 3 ปีการศึกษาต้องถึงเกณฑ์ขั้นต่ำ คือ ตำแหน่งครูใหญ่ต้องมีจำนวนนักเรียนขั้นต่ำ 81 คน ตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ต้องมีจำนวนนักเรียนขั้นต่ำ 121 คน และตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนต้องมีจำนวนนักเรียนขั้นต่ำ 540 คน ในส่วนของผู้บริหารเกณฑ์โรงเรียนยุ่งยากลำบากในการจัดการศึกษาจะมี

องค์ประกอบในการพิจารณา คือ สภาพที่ตั้ง การคมนาคม การสาธารณูปโภค สภาพแวดล้อม อัตราการขาดแคลนข้าราชการครู ความยุ่งยากลำบากในการจัดการศึกษา และจำนวนนักเรียน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้มีผู้ศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

5.1 งานวิจัยในประเทศ

อุไร ภาษา (2530:61) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพะเยา กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารโรงเรียน 192 คน และครู 386 คน ในปีการศึกษา 2529 พบว่าปัญหาทุกด้านอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน การให้บริการชุมชน การประชาสัมพันธ์โรงเรียนและการร่วมกิจกรรมของชุมชน

เสนีย์ สังข์พันธ์ (2532 : 57) ได้ศึกษากระบวนการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่นสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี กลุ่มประชากรคือ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับการประเมินเป็นโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่นของจังหวัดลพบุรี ระหว่างปีการศึกษา 2528 - 2530 จำนวน 21 คน พบว่าโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น มีการกำหนดนโยบาย ปรัชญา และวัตถุประสงค์ของโรงเรียนไว้อย่างชัดเจน การวางแผนงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้คณะกรรมการการศึกษา มีการจัดทำแผนประจำปีแผน 1 - 3 ปี และแผนตามกลุ่มกำกับ การจัดการเข้าทำงาน ใช้วิธีสังเกต ความนึก และศึกษาประวัติของบุคลากร การจัดการไม่มีการจัดโครงสร้างการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยเฉพาะการอำนวยความสะดวกในการส่งงาน ด้วยวาจาและเป็นลายลักษณ์อักษรตามลักษณะของงาน การติดตามและควบคุมการทำงาน ใช้วิธีรายงานประชุม การสังเกต การสัมภาษณ์ โรงเรียนประถมศึกษาดีเด่นไม่มีปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพราะโรงเรียนใช้วิธีการตัดสินใจในรูปกลุ่มทำงาน เปิดโอกาสให้ครูและกรรมการศึกษามีส่วนร่วมในการบริหาร การมอบหมายงานที่เหมาะสมกับบุคลากร การเตรียมการขิดแผนโครงการเป็นหลัก

นิวัฒน์ วงษ์ระดม (2536 : 52) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา กลุ่มประชากรคือ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ดำรงตำแหน่งในปีการศึกษา 2535 จำนวน 326 คน พบว่าวิธีการจัดกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารส่วนใหญ่ใช้วิธีการประชุมครู

และผู้เกี่ยวข้อง กำหนดแผนงานและโครงการก่อนมีการจัดกิจกรรมเป็นคราว ๆ ไป โดยแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในรูปของคณะกรรมการ ผู้บริหารจะชี้แจงให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานก่อนลงมือปฏิบัติการ และประเมินผลการจัดกิจกรรม การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน บางกิจกรรม โดยใช้วิธีการสังเกตจากจำนวนประชากรที่เข้าร่วมกิจกรรม ในด้านงบประมาณ ผู้บริหารโรงเรียนส่วนมาก ได้งบประมาณในการจัดกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยการรับบริจาคจากครู นักเรียน ผู้ปกครอง และกรรมการการศึกษา กิจกรรมหลักที่จัด ได้แก่ กิจกรรมพบปะกับประชาชนหรือผู้ปกครอง รองลงมาเป็นการจัดทำป้ายข่าวสารด้านการให้บริการชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่โรงเรียนจะให้บริการด้านการยืมสถานที่ หรือวัสดุอุปกรณ์ การให้บริการทางวิชาชีพ เช่น จัดฝึกอบรมด้านการเกษตร จัดอบรมให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยและอื่น ๆ ยิ่งให้บริการน้อยกว่าที่ควร แต่โรงเรียนจะเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนมากที่สุด

กัทรพร สักดิ์สูง (2535 : 75) ได้ศึกษาบทบาทในการบริการชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลางตามทัศนะของผู้บริหารและครู กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 477 คน ครูหัวหน้าที่เกี่ยวข้องในการบริการชุมชน จำนวน 629 คน พบว่าบทบาทที่เป็นจริงในการบริการชุมชนของโรงเรียน ของผู้บริหารและครูอยู่ในระดับปานกลาง บทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริงในการบริการชุมชนของโรงเรียนตามทัศนะของผู้บริหารและครู บทบาทที่เป็นจริงในการบริการชุมชนของโรงเรียน ตามทัศนะของผู้บริหาร ปัญหาในการบริการชุมชนตามทัศนะของผู้บริหารและครู พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ในระดับปานกลาง ปัญหาสูงสุดที่พบอันดับแรกคือ ขาดงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ในการบริการชุมชนของโรงเรียน

วัลลภ วรรณาม (2536 : 76) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานในหน้าที่ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 12 พบว่างานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติมากที่สุดคือ การจัดการบริการแก่ชุมชนและจัดกิจกรรมร่วมกันและปฏิบัติน้อยที่สุดคือ การดำเนินการให้มีการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคมหรือมูลนิธิฯ เพื่อสนับสนุนการบริหารงานของโรงเรียน

ซูชาติ พ่วงสมจิตร (2540 : 76-77) ทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนประกอบด้วย 3 กลุ่มปัจจัย ได้แก่ 1) กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม เช่น โครงสร้างทางเศรษฐกิจ มีรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน 2) กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน เช่น ความศรัทธา ความผูกพันกับโรงเรียน 3) กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน เช่น บุคลากรของโรงเรียน

สร้างสมความศรัทธา ผู้บริหารโรงเรียนทำงานกับกรรมการศึกษาได้ดี ผู้บริหารและครูประพฤติตนดี

ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนมี 3 กลุ่มปัจจัยเช่นกัน ได้แก่ 1) กลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม เช่น เศรษฐกิจตกต่ำ 2) กลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวกับชุมชน เช่น ความเสื่อมศรัทธา ความไม่ผูกพันกับชุมชน ความขัดสนส่วนบุคคล และ 3) กลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวกับโรงเรียน เช่น บุคลากรในโรงเรียนขาดความสามัคคีอันดีกับชุมชน การปฏิบัติงานของโรงเรียนเอาใจใส่นักเรียนน้อยลง ผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนไม่มีผลงานที่ประสบความสำเร็จเสนอให้ชุมชนชื่นชม

5.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

เบอร์ตัน (Burton, 1973 : Abstract) ได้ศึกษาโครงการบริการชุมชนของวิทยาลัย (Junior College) ในรัฐอลาบามา ปี ค.ศ. 1973 พบว่า วิทยาลัยมีโครงการที่จะบริหารชุมชนอย่าง ต่อเนื่อง โดยได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะชุมชนต้องการให้วิทยาลัย มีส่วนในการบริการชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของบรูซ (Bruce, 1975 : 10) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของครูใหญ่ประถมศึกษาในด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน” โดยใช้กลุ่ม ตัวอย่างเป็นประชาชน และครูโรงเรียนประถมศึกษาในเขตตะวันตกตอนกลางของอเมริกา ได้สรุปผลการวิจัยพบว่า ครูและประชาชนต้องการให้ครูใหญ่ทำงานร่วมกับชุมชนเพื่อแก้ปัญหา สุขภาพอนามัย และเสริมสร้างโปรแกรมนันทนาการของชุมชน มีส่วนเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น การศาสนา และการศึกษาต่าง ๆ ของท้องถิ่น

National Education Association Research Division (ทองแดง มณีพงษ์, 2542 : 54 ; อ้างอิงจาก National Education Association Research Division, 1983, Practices and Trends in School Administration, p. 31.) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องผู้บริหารกับงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กับชุมชนได้สรุปหน้าที่หลักและความรับผิดชอบของผู้บริหารที่ควรจะจัดดำเนินงานในด้าน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ว่าควรจะทำติดต่อกับสื่อมวลชน เพื่อแถลงข่าวสาร ของโรงเรียนทำงานร่วมกับชุมชนและพนักงานของรัฐในสาขาอื่น ๆ ตลอดจนกลุ่มบุคคลในสาขา วิชาชีพทางด้านบริการอีกด้วย ควรจัดโครงการพิเศษสำหรับโรงเรียนขึ้นเพื่อเผยแพร่ข่าวสารของ โรงเรียนต่อชุมชน

วิลเลียมส์ (Williams : Abstract) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องการระดมทุนปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ที่ เหมาะสมในโรงเรียนสำหรับ North Central Association Commission (NCA) การวิจัยครั้งนี้ มุ่งที่จะระบุถึงกลวิธีในการประชาสัมพันธ์ ซึ่งอาจมีผลทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น อันจะส่งผลให้โรงเรียนได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น เครื่องมือที่ใช้วัดความเข้าใจต่อความ

เร่งด่วนของการประชาสัมพันธ์ รวมถึงกลวิธีที่เหมาะสมที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ ซึ่งเสนอไว้ 8 รูปแบบ และผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเสนอกลวิธีอื่น ๆ เพิ่มขึ้นได้ ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีที่เหมาะสมกับที่ระบุไว้ในการปรับปรุงการสื่อสาร การสื่อสารระหว่างคณะกรรมการบริหารโรงเรียน ผู้ตรวจการศึกษา และอาจารย์ใหญ่ คือ จดสารรายเดือน หรือราย 4 เดือน (Newsletter) และเอกสารข้อมูลต่าง ๆ (Information Brochures) สำหรับครูและนักเรียนควรใช้ออกสารข้อมูล สไลด์ เทป และวิดีโอเทป สำหรับผู้ปกครอง ส่วนชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นควรใช้ข่าวสารต่าง ๆ

ดัลริมเพิล (Dalrymple, 1986 : 76) ได้วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความคิดเห็นของกรรมการบริหารโรงเรียนที่มีต่อนโยบาย และการปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนที่ได้รับการเลือกสรรแล้วพิจารณาโดยทั่วไปว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ และศึกษาเฉพาะในเรื่องตัวแปรของกลุ่มประชาชนอันได้แก่ ประสบการณ์ ขนาดของกลุ่ม เพศ การศึกษา นโยบาย การประชาสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ประธานกรรมการบริหารและผู้ตรวจการ มีความเห็นพ้องกับข้อความในแบบสอบถามโดยทั่วไป

บรูซ (Bruce, 1975 : 10) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนพบว่า คณะครูและประชาชนมีความต้องการให้ผู้บริหารโรงเรียนมีส่วนร่วมในการปกครอง การศาสนา ปัญหาด้านอนามัย ปัญหาวัยรุ่นและการจัดกิจกรรมนันทนาการของชุมชน นอกจากนี้ประชาชนยังต้องการจัดประชุมร่วมกันกับคณะครู เพื่อผลในการจัดการศึกษาของนักเรียนในชุมชนเอง

คอมส์ (Combs, 1987 : CD-ROM) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ท่านสามารถช่วยเหลือเพื่อสนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนจะต้องสนับสนุนสังคมของเราที่กำลังเปลี่ยนแปลงแล้ว สมาชิกของชุมชนจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนให้กำลังใจ เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน :

ฟัลลอซซี (สินทา บุญขวัญ, 2535 : 70 ; อ้างอิงจาก Pallozzi, 1981, A Model for Community Participation in Local School District Decision Making, p. 1481-A.) ได้วิจัยรูปแบบของชุมชนต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของโรงเรียนท้องถิ่นในรัฐนิวเจอร์ซีย์ พบว่า ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนให้ความร่วมมือกับโรงเรียนควรร่วมมือกันทั้งสองฝ่าย คือ โรงเรียนไม่ควรติดอยู่กับนโยบายมากนัก ส่วนฝ่ายชุมชนควรจะเกี่ยวข้องกับนโยบายที่สัมพันธ์กับความสามารถที่ตนเองจะทำได้

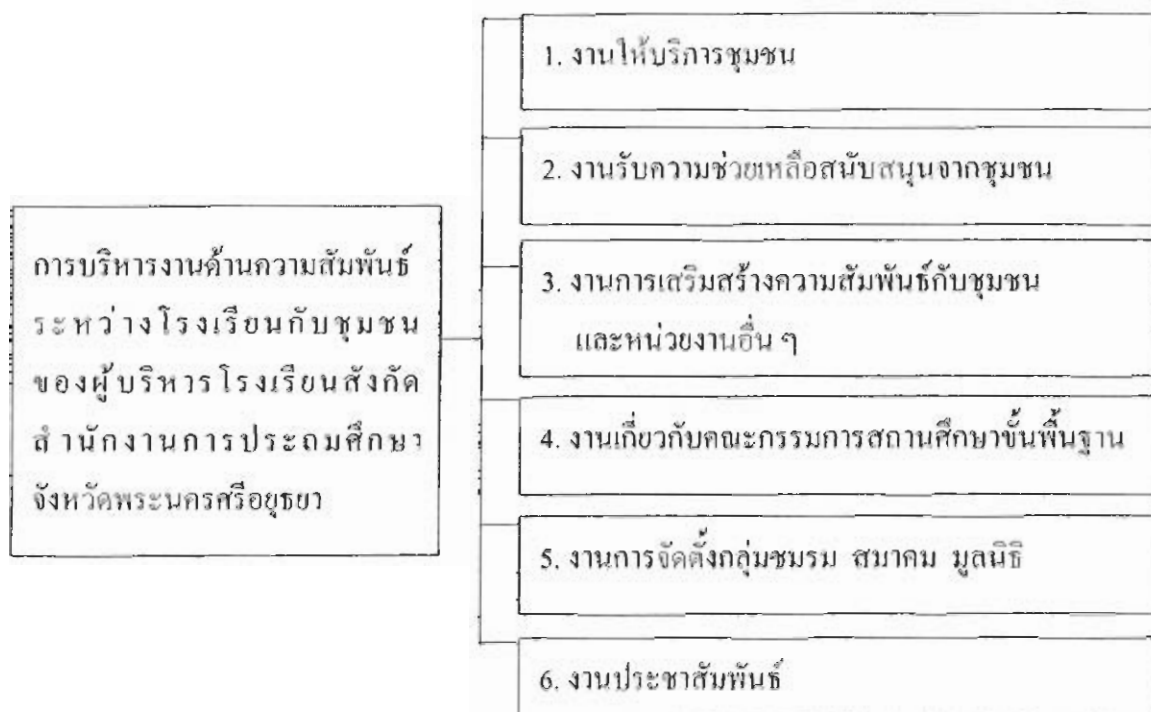

ฟิสก์ (สมบุรณ์ บรรณภพ. 2521 : 259 ; อ้างอิงจาก Fisk. 1981. Administrative Behavior in Education. p. 297.) พบว่าโรงเรียนเป็นผู้นำของชุมชนจึงควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ขณะเดียวกันโรงเรียนก็ยอมรับว่าประชาชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของโรงเรียนและเป็นผู้อุปถัมภ์โรงเรียน จึงต้องยอมรับความช่วยเหลือต่าง ๆ จากชุมชนเช่นเดียวกัน

จากการศึกษาผลการวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่าบทบาทของผู้บริหารกับงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารงาน แต่เท่าที่เห็นจริงในปัจจุบันนั้นการบริหารงานด้านนี้ผู้บริหารส่วนใหญ่ปฏิบัติน้อยกว่าการบริหารงานด้านอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนและโรงเรียน ขาดการเผยแพร่ข่าวสารให้ชุมชนทราบ แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรในโรงเรียนอาจไม่เห็นความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะขาดการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ผลการวิจัยโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนจะปฏิบัติงานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างเป็นระบบ ใช้วิธีการตัดสินใจในรูปคณะกรรมการเปิดโอกาสให้ครูและคณะกรรมการศึกษามีส่วนร่วมในการบริหาร มีการมอบหมายงานที่เหมาะสมแก่บุคลากร และยึดแผนงานและโครงการเป็นหลัก

6. สรุปหลักการและแนวคิดที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้นำเสนอทั้งหมด ได้แก่ แนวคิดหลักการบริหารโรงเรียน แนวคิดหลักการเกี่ยวกับการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เกณฑ์การเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้แนวทางในการวิจัยชัดเจนขึ้น โดยนำการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งประกอบด้วย งานให้บริการชุมชน งานรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน งานการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ งานเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน งานจัดตั้งกลุ่มชมรม สมาคม มูลนิธิ และงานประชาสัมพันธ์ ดังแสดงในภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แผนภูมิแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย